

Concepttekst voor Mensenkinderen, maartnummer 2011

auteur: dr. Henk van der Weijden, onderwijspedagoog en oud-onderwijsinspecteur.

Datum: 1 februari 2011.

Red het basisonderwijs

Onderwijsmensen in mijn naaste omgeving raad ik aan naar de website www.redhetbasisonderwijs.nl te surfen. Op deze website staat een verzoekschrift. En als zij het eens zijn met de achterliggende gedachte, dan hoop ik dat ze de petitie digitaal tekenen.

De initiatiefnemers van deze website hebben de idee dat het helemaal mis gaat in het basisonderwijs. Niet dat de leraren en directeuren hun onderwijs niet goed meer kunnen verzorgen, maar door de enkele jaren geleden ingezette afrekencultuur. Het recht van leraren en ouders om zelf vorm te geven aan het onderwijs verdwijnt meer en meer. Via subtiel afgedwongen eisen (procedures, plannen, protocollen en werkwijzen) krijgt de overheid steeds meer greep op wat er tot in detail gedaan moet worden op de werkvloer van de scholen; een vorm van staatspedagogiek en -didaktiek. En als er iets voor professionals demotiverend is, dan is dat het wel. Zij gaan zich aanpassen: Wie een aap wil zien dansen, krijgt dat te zien.

moderniteit

De maatschappelijke tendens is dat de voortgang en het verbeteren van gewenste ontwikkelingen bereikt kunnen worden door overzicht, controle en repressie. De angst om de macht te delen met de mensen die het werk doen, is een nachtmerrie voor machthebbers. Onder het kopje 'toezicht en handhaving' is nagenoeg alles geoorloofd. Hoe maakbaar is de samenleving en hoe zijn risico's te voorkomen? Het risicomangement neemt in de westerse wereld onheilspellende vormen aan. Verantwoordelijkheden worden rondgepompt; als ik maar niet de schuld krijg. We willen alles tot in de puntjes beheersen. We zitten op een keerpunt. We maken onze samenleving schijnveiliger maar ook een stuk minder uitdagend, kortom minder leuk.

onderwijs onderdeel maatschappelijke ontwikkeling

Ook het onderwijs moet deze beheersbaarheidstrategie ondergaan. Wat is de situatie? Al jarenlang verzorgt Nederland wereldwijd uitstekend basisonderwijs en tegen een lage prijs. Als je nagaat wat andere westerse landen aan hun basisonderwijs uitgeven, dan doen wij het voor een koopje. Consumentenorganisaties zouden zeggen de prijs-kwaliteitverhouding is uitstekend. Maar goed is voor onze controlefreaks nog niet goed genoeg. En eerlijk gezegd het kan altijd wel iets beter. Verbetering wordt echter niet bereikt door een heel circus op te zetten van controle en toezicht als ultieme daad van wantrouwen. Scholen de maat nemen en streven naar goede kwaliteit is helemaal niet erg. Maar als je scholen de maat neemt, dan moet het wel verantwoord gebeuren. En dat kan de Nederlandse onderwijsinspectie niet (meer).

onderwijsinspectie goed fout bezig

Ongezouten afrekenen is mode geworden. Om het risico in te schatten worden scholen op een klein, maar wel heel belangrijk onderdeel afgerekend. Op gezag van de overheid (regering en parlement) controleert de inspectie met inferieure middelen de scholen. Dat gebeurt door de toetsresultaten van individuele leerlingen op lees- en rekentoetsen om te zetten naar een schoolscore. Wetenschappers geven aan dat de leeropbrengsten in heel beperkte mate een rol spelen bij het bepalen van de kwaliteit van het genoten onderwijs. Zit je onder de maat dan ben je het haasje. Het vertrouwen in de kwaliteit van de school is weg. Helaas geen basisarrangement en geen groen lichtje op website van de onderwijsinspectie. Je bent dan een zwakke of zeer zwakke school. Ook de beoordeling voldoende is geen garantie voor kwaliteit van het onderwijs. Wel zeker is dat scholen dan van een hoop gezeur af zijn. Kortom, met de gebrekkige aanpak van de inspectie wordt ouders, leraren en politici zand in de ogen gestrooid.

scholen passen zich aan

Om uit de gevarenzone te blijven gaan scholen en vooral schoolbesturen de 'eisen' van de inspectie als vertrekpunt van werken nemen. En om de aap te laten dansen wordt het onderwijsaanbod beperkt. Veel, te veel aandacht gaat uit naar lezen en rekenen, en naar het bereiken van zo hoog mogelijke toetsresultaten op deze vakgebieden. Verplichte vakken als aardrijkskunde, geschiedenis, muziek, verkeer, Engels en creatieve vakken komen in het gedoog- en verdomhoekje. Bovendien wordt het formele leren sterk vervroegd; geen ruimte meer voor brede ontwikkelingsgebieden, zoals spel en viering.

neveneffecten

De inspectie van het onderwijs werkt volgens eigen zeggen sinds twee jaar risico- en bestuursgericht. Als de toetscijfers van de scholen op de computers van de inspectie een te lage score te zien geven, is er sprake van risico en wordt het bestuur ingeschakeld. Het schoolbestuur krijgt dan de opdracht de zaak op orde te brengen. Zij zijn immers verantwoordelijk voor de kwaliteit van het onderwijs. Deze manier van toezichthouden betekent dat de scholen de aap laat dansen: verschraling van het onderwijsaanbod, training op de toets, overdreven administratie en het doorschuiven van verantwoordelijkheden. Voor de leraren gaat de lol er zo langzamerhand wel vanaf.

word redder

De initiatiefnemers en het comité van aanbeveling van de actie Red het basisonderwijs zijn niet tegen toezicht of toetsen, maar wel tegen de manier waarop de overheid, inclusief de inspectie scholen afrekenen en daarbij misbruik maakt van toestgegevens. De inspectie werkt wetenschappelijk gezien onverantwoord. Vandaar de oproep: Kom in actie, teken het verzoekschrift en hopelijk wordt de ondertekenaar één van de redders van het basisonderwijs. Onderwijs moet zijn glans en balans weer terugkrijgen.

Henk van der Weijden, oud-onderwijsinspecteur en onderwijspedagoog